

Artikel

Carte Blanche voor Valery Mak

‘Authenticiteit en geloofwaardigheid zijn alles in the culture’

Een leger van groene speelgoedfiguren, variërend van duimformaat tot twee meter hoog. De eerste associatie is er één van herkenning: zijn dat niet die legerkleurige soldaatjes waar kinderen vroeger mee speelden? Wie nog eens goed kijkt, ziet geen geweren en helmen, maar megafoons en hoodies. Een groen poppetje lijkt met een spuitbus in de weer. ‘Dat klopt’, zegt Mak. ‘Zij laat een steekvlam uit de spuitbus komen. Dat komt voort uit de Jamaicaanse dancehall scene, waar ze dit doen als ode aan de muziek.’ De man met de fles op zijn kop? ‘Dat werk heet de *dead homies*, een gebruik in de hiphopcultuur als iemand is overleden. Dan gooi je, voordat je zelf een slok neemt, wat drinken op de grond.’

De groene figuren maken onderdeel uit van het werk *Joy Soldiers*TM waarin kunstenaar Black Childish (Mickaël Mehala) elementen van de Caribische cultuur, popcultuur en hedendaagse jeugdexpressie vermengt. Mak, drijvende kracht achter het Flevolandse initiatief Carte Blanche dat de ‘soldaten’ tentoonstelt: ‘Black Childish heeft die personages nu een nieuwe, positieve betekenis gegeven. In plaats van strijd en oorlog verbeelden ze culturele symbolen. Zijn soldaten vieren hun identiteit en levensstijl.’

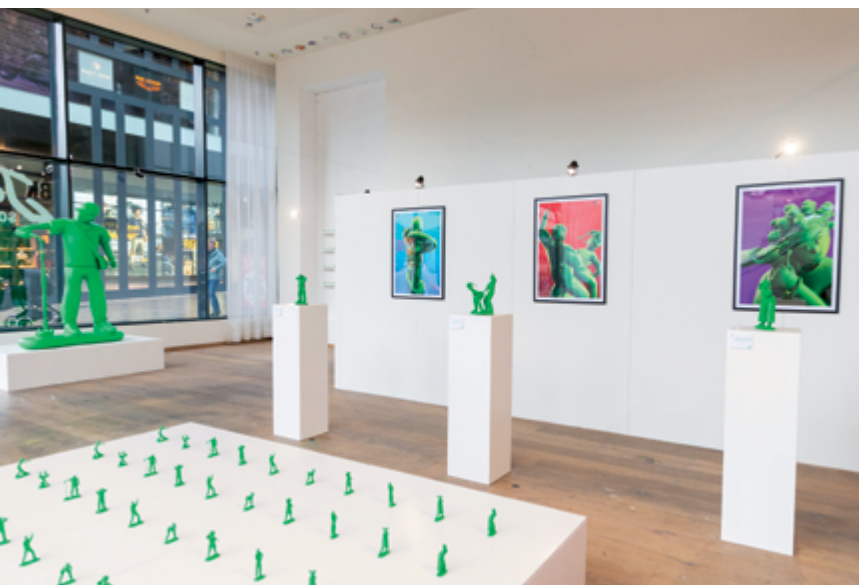
Nou, en als iets the culture is, dan is dit het wel volgens Mak. Als we de programmamaker

Valery Mak. Fotografie Anna Ustian

Sarah Haaij

Ze danste hiphop op hoog niveau, maakte theater met jongeren via haar eigen stichting, werkte bij cultuurfondsen, een schouwburg en het ministerie – Valery Mak kent the culture van binnen en buiten. Nu is ze geland bij kunstorganisatie Carte Blanche. Wat kunnen subsidieverstrekkingen leren van de aanpak van dit initiatief van de provincie Flevoland?

Black Childish: Joy Soldiers. Fotografie: Richard Terborg

spreken, is het nog maar een paar dagen tot de opening van *Joy Soldiers* in een pop-up atelier in Almere. Het werk is gemaakt tijdens een residentie bij Carte Blanche, het programma dat voortkomt uit het Flevolands Fonds voor Culturele Ontwikkeling. In 2023 in het leven geroepen omdat de provincie ruimte wilde geven aan het experiment en ontwikkeling van nieuwe makers én nieuwe Flevolandse publieksgroepen wilde bedienen. Inmiddels produceert en

programmeert Carte Blanche kunst en cultuur in allerlei vormen. Zo cureerde het productiehuis afgelopen zomer op Lowlands een aanbod aan *street culture* en avant-gardistische beeldende kunst. Op een deel van het terrein konden de muziekfestivalbezoekers dankzij Mak ook hun kunsthart ophalen. ‘Het doel is om creatieve makers – actief binnen uiteenlopende culturele disciplines – met maatwerk en ontwikkeltrajecten te ondersteunen.’ Kunstenaars zoals Black Childish dus, uit de makers-scene van Flevoland, uit the culture of ‘de binnenring’ zoals zij het zelf noemt.

Binnen- versus buitenring

Die ‘binnenring’ is bekend terrein voor Mak, ze is er groot in geworden. ‘Ik ben fan, maker, diehard hiphop.’ Van huis uit kreeg ze jazz, soul en reggae mee, waarna ze al op jonge leeftijd op hoog niveau danste. Tijdens haar studie richtte ze Stichting Twisted op, die jongeren helpt hun gevoel van eigenwaarde te versterken. Bijvoorbeeld door voortijdige schoolverlaters hun talenten te laten (her-) ontdekken via theater, hiphop en dans. ‘Jongeren die ik kende uit de buurt en die volgens de gemeente niets anders deden dan in bushokjes hangen, daar maakte ik dan theateervoorstellingen mee.’ Later zou Mak nog actief zijn als →

artistiek directeur bij Kunstlinie Almere Flevoland, Matchmaker bij Fonds Podiumkunsten, adviseur podiumkunsten bij Provincie Flevoland en beleidsmedewerker erfgoed en kunsten bij het ministerie van OCW. ‘Door alle verschillende rollen die ik daarin heb mogen vervullen kwam ik erachter dat zodra het over hiphop of the culture gaat er twee werelden bestaan. Een binnen- en een buitenring.’

De binnenring, dat is de kern: dat zijn vaak makers en organisaties die direct of primair betrokken zijn vanuit de hiphop. ‘Hun oorsprong en identiteit zijn diepgeworteld in de subcultuur van hiphop.’ Of zoals ze later zal zeggen: ‘deze mensen kunnen niet anders dan zich uitdrukken via de taal en kunstvormen van the culture’. De buitenring bestaat uit mensen en organisaties die geïnteresseerd zijn in the culture of in hiphop. Daar zitten de instellingen die cultuur voornamelijk gebruiken als middel om bredere doelstellingen te bereiken. Ze willen bijvoorbeeld meer diversiteit of diverse wijken bereiken en zien the culture als middel om dat te doen.

Sport- of hiphopschoen?

‘Wat uit de binnenring komt moet allereerst geloofwaardig zijn’, zegt Mak. Geloofwaardigheid en authenticiteit, het zijn begrippen die tijdens het gesprek nog vaak zullen vallen, in pogingen om de kern van zoiets ongrijpbaars als the culture te duiden. ‘Het gaat om wie het doet en met welke *attitude*.’ Of ze daar dan een concreet voorbeeld van heeft? Mak lacht, het in woorden vangen doet de *vibe* per definitie tekort. Maar vooruit: ‘Kijk, als mijn schoonvader deze Nike Air Max draagt is het een hardloopschoen om mee te sporten. Als ik hem draag, krijgt hij een hiphop-associatie. Ik hoef daarom niet te benadrukken of wat ik doe wel of niet voor the culture is.’ En daarom, denkt Mak, is het ook zo belangrijk dat zij met haar achtergrond, kartrekker is van het creatieve programma dat Carte Blanche is. In eerdere functies zag ze vaak hoe begrippen als hiphop, diversiteit en jongerencultuur over één kam werden geschoren. ‘Maar daarmee doe je de doelgroep en maker vaak tekort. Want ja, hiphop is een fantastisch middel om mensen te onderwijzen, of een ander perspectief te geven, maar het is ook een kunstvorm.’

Voor jou is het belangrijk dat uitingen van the culture niet altijd nuttig hoeven te zijn of een functie hoeven te hebben. Dat wat er gemaakt wordt, van zichzelf waarde heeft.

Is dat een uitgangspunt bij Carte Blanche?

‘Dat is de enige reden waarom ik dit ben gaan doen. Ik zag dat de provincie de makers, die binnenring, wilde faciliteren. Niet zoals veelal in de buitenring gebeurt, vanuit de gedachte “oh daar moeten we wat mee”, nee, de kunstuiting was het uitgangspunt. Ik ben heel gevoelig voor die nuance. Ik word vaak bij besturen of adviescommissies gevraagd. Maar zodra ik het idee krijg dat ik daar alleen maar zit om een diversiteitscode te legitimeren, dan zeg ik nee.’

In Flevoland was het een gedeputeerde die vond dat het anders moest: ‘Hij zei: “We hebben bijna tweehonderd verschillende nationaliteiten en zijn de jongste provincie van Nederland, maar het cultuuraanbod weerspiegelt dat niet. De provincie heeft daarom bewust geen regeling opgetuigd, maar een programma.” En dat is best revolutionair in Nederland.’

Op welke manier is het revolutionair?

‘Wie het anders wil moet het ook echt anders gaan doen. Allereerst stoppen met die aanpak van regelingen en aanvragen. Subsidies aanvragen is volgens mij een vak op zich. En als je vanuit die binnenring komt, is dat niet zo vanzelfsprekend. De taal, de criteria, het proces, het staat ver van makers af. Als er dan toch een aanvraag uit the culture binnenkomt wordt deze op de traditionele manier – met criteria die niet passen bij hedendaagse kunstvormen – beoordeeld, en vervolgens vaak afgewezen. Omdat die beoordelaar doorgaans geen idee heeft van de context en daardoor de waarde niet goed uit zo’n aanvraag kan filteren.’

Jullie hebben het omgedraaid.

‘Ja. Wij dachten, stel dat we de rol van de adviescommissie van Carte Blanche, zelf allemaal mensen die actief zijn in of feeling hebben met the culture, veel sterker maken. En ik, als programmamaker, ga proactief scouten. Makers met potentieel nodigen we uit om te komen pitchen. Ze hoeven niet eerst hun bestaansrecht bij mij te komen bewijzen.’

Een beoordelingscriterium als ‘artistieke waarde’ is op zich niet nieuw, de manier waarop dat wordt getoetst is dat wel: ‘Wij kijken dan naar authenticiteit en zeggingskracht. Wat heeft een maker al vanuit zichzelf gedaan? Maakt hij of zij impact in de scene? Is er al eerder een show gegeven of een tentoonstelling gemaakt? Oftewel is er een makerspraktijk, één die wellicht nog niet in het zicht is van de provincie, maar wel bij de mensen waar het om gaat.’

‘Als je De Kunstbende in Flevoland had gewonnen, was je hier verder als maker wel uitontwikkeld. Met Carte Blanche is de talentontwikkelingspiramide met twee lagen verhoogd. Makers op hoog niveau hoeven niet naar grotere steden uit te wijken, ze kunnen bij ons in Flevoland blijven en hun praktijk doorontwikkelen. Misschien staan ze over een jaar of twee wel op Lowlands. En het publiek kan bij ons terecht voor een programma-aanbod met landelijke uitstraling.’

Bullshit-filter

In the culture wordt veel gemaakt door autodidacten, makers van buiten de gebaande en officiële opleidingen. Op de Cultural Currency Conference in november 2024 in Rotterdam bleek dat dit aspect moeilijk wordt (h)erkend door beleidsmakers en subsidieverstrekkingers. Dat ervoer ook Mak: ‘In adviescommissies was ik vaak de enige met een link naar die binnenring en moest ik heel hard werken en uitleggen waarom een aanvraag potentie had. Nu werk ik met een commissie, een diverse groep professionals met ervaring en kennis van the culture, en weet iedereen waar het over gaat. Denk aan acteur en filmmaker Frank Lammers, Top-Notch’s A&R manager Farid Benmbarek en galeriehoudster Nina Hama.’ Hier dus geen gatekeepers, bij wie makers moeten bewijzen waarom wat zij doen van waarde is: ‘deze commissie heeft een bullshit-filter, ziet of iets “echt” is.’

Of daarmee ook de drempel voor nieuwe makers wordt verlaagd is lastig te zeggen, in de eerste plaats omdat Carte Blanche zich vooral richt op die doorontwikkeling van talent. De vraag voor Flevoland is dan niet alleen of een kunstenaar talent heeft, maar ook of er mensen op af gaan komen. Draagt de act bij aan het vestigingsklimaat van de provincie? ‘Dat is net

zo belangrijk, en juist bij deze discipline is die economische potentie groot. De vraag moet eigenlijk zijn: draagt the culture bij aan welvaart en welzijn in Nederland? Als het antwoord daar ja op is, en dat weet ik zeker, dan moeten we dat faciliteren.’

Each One Teach One

Een meer brede, open blik op wat cultuur vermag, kan de sector daarbij volgens Mak wel gebruiken. Niet blijven hangen in onderzoeken en soebatten over definities, maar vooruit, vernieuwen. ‘The culture bewijst zichzelf elke dag als een van de meest invloedrijke krachten in onze maatschappij. Kijk naar hoe hiphop geen “bijproduct” meer is, maar dé mainstream. Streetwear is niet langer “mode van de straat”, het is mode. Waarom blijven we ons dan blindstaren op labels en definities?’

Pas als iedereen precies weet wat het is en hoe het eruit ziet, lijkt de sector verder te kunnen; pas dan kunnen de beleidsmakers en fondsen er wat mee. Maar daarmee loop je het risico iets veelomvattends als the culture juist klein te maken, waarschuwt Mak. ‘Door bijvoorbeeld te zeggen dat het gaat over mensen met een migratieachtergrond marginaliseer je de stroming ook meteen.’ En bovendien, tegen de tijd dat de fondsen het eens zijn over de definitie, is ‘in real-time’ the culture al lang weer verdergegaan. ‘Het is veelzijdig en voortdurend in beweging en wie dat niet erkent mist aansluiting op hoe de wereld er vandaag de dag uit ziet.’ •

Sarah Haaj
is journalist. Zij schrijft over sociale rechtvaardigheid en het zoet en zuur van een globaliserende wereld